

Zümre Öğretmenler Kurulu Toplantılarına ve E-Müfredata İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri¹

 Hüseyin ÇALIŞKAN

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü
caliskan06@gmail.com

 Yusuf YILDIRIM

Bursa İnegöl Erdem Beyazıt İmam Hatip Ortaokulu
yusufyildirimakademik@gmail.com

 Güneş KILINÇ

Sakarya Arifiye Veysel Karani İmam Hatip Ortaokulu
gunesbayrak@gmail.com

Gönderilme Tarihi: 28/11/2018

Kabul Tarihi: 27/02/2019

Yayınlanma Tarihi: 26/03/2019

DOI: [10.30855/gjes.2019.05.01.003](https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2019.05.01.003)

Makale Bilgileri	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, e-müfredat, Zümre öğretmenler kurulu toplantıları</p>	<p>Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenlerinin zümre öğretmenler kurulu (ZÖK) toplantılarına ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılında pilot uygulaması yapılan e-müfredata ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırmaya 17'si erkek, 8'i kadın olmak üzere toplam 25 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Katılımcıların zümre öğretmenler kurulu toplantılarına ve e- müfredata yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme esnasında sondalara yer verilerek veri seti zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerde katılımcılar bilgilendirildikten sonra ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler bittikten sonra elde edilen veriler yazıya aktarılmıştır. Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Çözümlenen veriler uzman bir grup önünde sunulmuş ve gelen dönütlere göre verilerin kodlanması noktasında düzeltmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların zümre öğretmenler kurulu toplantılarının önemine inandıkları ama yapılış sürecinin formalite olduğunu düşündükleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmeleri okulda yapılan zümre öğretmenler kurulu toplantılarının daha faydalı olduğu, alınan kararların kısmen uygulandığı ve kısmen denetlendiği ifade</p>

¹ Bu çalışma ERPA 2018'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

etmişlerdir. Yine sosyal bilgiler öğretmenleri ilçe zümre toplantılarının faydasız geçtiği, alınan kararların formalite olduğu ve denetlenmediğini belirtmişleridir. Ayrıca e-müfredat uygulamasının faydalı olduğu ve daha da geliştirilmesi gerektiği hususunda sosyal bilgiler öğretmenlerinde genel bir kanaat olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmenleri e- müfredatla ilgili yapısal konularda yaşanan problemlerin ilerleyen süreçte düzeleceği ve daha elverişli bir şekilde kullanılacağına inanmaktadır.

The Teachers' Opinions of Social Studies Teacher about Teachers Board Meetings and the E- Curriculum

Article Info

Keywords:

Social studies,
e- curriculum,
Teachers board
meetings

ABSTRACT

The research aims to examine the opinions of social studies teacher about teacher's board meetings and the e-curriculum piloted in the academic year of 2017-2018. A total of 25 social studies teachers (17 male and 8 female) are participated in the study. A semi-structured interview form prepared by the researchers is used to determine the opinions of the participants about teacher board meetings and the e- curriculum. Throughout the interview, the data set is tried to be enriched by using probes. During the data collection process, face to face interview method is preferred. After the participants are informed in interview process, their sound is recorded. After the interviews are completed, the data was transferred to writing. The obtained data is analyzed using a descriptive analysis method. The analyzed data is presented in front of a group of experts and made some corrections at the point of coding the data according to the feedbacks. According to the results of the study, it is observed that the participants believe in the importance of teacher's board meetings, but that they think as a formality the construction process of meeting. The social studies teachers are stated that teachers' board meetings in the school are more useful, and the decisions are partially implemented and controlled. Again, social studies teachers are stated that teacher's board meetings in the district are useless, and the decisions are a formality and is not controlled. In addition, it is found that there is a general opinion in social studies teachers about the benefit of the e-curriculum application and its further development. However, Social Studies Teachers believe that the problems in structural issues related to the e-curriculum will be improved in the future and will be used more conveniently.

GİRİŞ

20. yüzyıldan itibaren başta toplumsal hayat olmak üzere birçok alanda değişimler meydana gelmiştir (Yıldırım ve Çalışkan, 2017:9). Gelen değişimler sistematik olarak birbirini etkilemiştir. Toplumsal bir yapıya sahip olan eğitim kurumları da değişimlerden payına düşeni almıştır. Bundan dolayı eğitim daha karmaşık bir hal almış ve çok faktörlü bir süreç haline dönüşmüştür. Bu süreç birçok paydaşın işe katılması ve ortak hareket etmesi ile devam etmektedir. Bu sürecin en büyük katkı sağlayanları ise öğretmenlerdir. Öğretmen, okullardaki

başta öğretim işi olmakla birlikte pek çok görev ve sorumluluğa sahip olan alanında uzman kişidir. Öğretmenlik meslek itibarıyla Türk Milli Eğitim Temel Kanununda (1973) devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak ifade edilmiştir.

Öğretmenlik mesleği tarif edilirken birçok sıfatla birlikte kullanılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde iyi öğretmen kavramının yerine nitelikli öğretmen, etkili öğretmen, ideal öğretmen, kaliteli öğretmen, donanımlı öğretmen, uzman öğretmen vb. nitelermeler kullanılmıştır (Cruickshank ve Heafele, 2001; Kılcan, Çepni ve Kılınç, 2018; Taşkaya, 2012:284). Öğretmen için kullanılan sıfat ne olursa olsun hepsinde ortak amaç çevresine faydalı, öğrencilere rehber ve bulunduğu kurumda bir iklim oluşturan birey olarak eğitim sürecini başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır. Zira öğretmenlerin baş aktör olarak görev aldığı tüm eğitim sistemlerinin temel amaçlarından biri, ülkenin gelecekteki nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve genç yurttaşlarına vatandaşlık eğitimi vermektir. Bunu gerçekleştirebilen öğretmen iyi öğretmen olarak adlandırılabilir.

Öğretmenlik mesleği statik ve durağan olmayıp zamanın getirdiklerine, yaşanan bilimsel ve pedagojik gelişmelere paralel olarak sürekli değişen ve gelişen bir meslektir. Nitekim eğitimde yaşanan gelişmeler öğretmenlik mesleğinin de gelişmesini sağlamıştır (Taşkaya, 2012:284). Günümüzün eğitim sistemleri ihtiyaçlara bağlı olarak daha donanımlı bireyler yetiştirmek gayesindedir. Özellikle yeni nesillerin eskiye nazaran daha bilinçli olmasından dolayı günümüz öğretmenlerinin de geçmişe nazaran daha donanımlı ve nitelikli bir şekilde yetiştirilmiş olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yetiştirme süreci eğitim fakülteleri ile başlayıp işbaşında eğitim şeklinde devam etmektedir. Ama yapılan akademik araştırmalara göre lisans döneminde öğrencilerin mezun olmadan öğretim gerçekleri için iyi hazırlanamadıkları yargısı ortaya çıkmıştır (Black ve Halliwell, 2000). Bu durum hizmet başında ve hizmet içi eğitimi sürecini devreye koymuş ve bu süreçleri önemli kılmıştır. Bundan dolayı öğretmenlerin alan veya pedagojik yeterliklerinde herhangi bir eksiklik ve yetişmelerinde noksanlık fark edilirse gerek mahalli, gerekse merkezi hizmetiçi eğitimlerle bu eksiklikler MEB tarafından giderilmeye çalışılmaktadır.

Öğretmen eksikliklerin giderildiği bir diğer yöntem ise iş başında eğitim şeklindedir. Öğretmenlerin kendi çalışmalarına ilişkili olarak, meslektaşlarıyla ve ilgili diğer kişilerle işbirliği yapmaları mesleki gelişmelerinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Çepni ve Küçük, 2003:2; Kılcan, Çepni ve Kılınç, 2018:143). Nitekim mesleğe yeni atanan öğretmenler mesleki noktada pek çok eksikliğini öğretmenler odası ve zümre öğretmenler arası paylaşımlar, resmi olarak da zümre öğretmenler kurulu toplantıları aracılığıyla deneyim, tecrübe, materyal ve bilgilerin paylaşılmasıyla gidermektedir.

Öğretmenler okullarda verilen eğitim ve öğretimin başarısında doğrudan etkiye sahip bir faktördür. Bir okulda uygulanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin başarılı olmasında ya da olmamasında en büyük sorumluluk öğretmenlere aittir (Azar, 2011; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Demirtaş, Üstüner, Özer ve Cömert, 2008; Gökyer, 2011; Kılcan, Çepni ve Kılınc, 2018: 143; Şahin, Maden ve Gedik, 2011; Yıldırım, 2014). Okullarda başarılı bir eğitim öğretim sürecinin gerçekleşmesi, öğretmenlerin birlikte hareket etmesi ve tecrübe paylaşımının yapılabilmesi ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Bunun için okullardaki branş öğretmenlerinin öğretim programının uygulanma ve eğitim faaliyetlerinin yürütülme sürecine yönelik birlikte karar alacakları ve sahip oldukları deneyimleri paylaşacakları birtakım toplantılar bazı aralıklarla düzenlenmektedir (Küçük, Ayvacı ve Altıntaş, 2004). Zümre Öğretmenler Kurulu (ZÖK) toplantıları olarak adlandırılan bu toplantılar, okullarda çalışan branş öğretmenlerinin kendi arasındaki iletişimin sağlanması, var olan iletişimin kuvvetlendirilmesi, eğitimde istenen başarıya ulaşılması için koordineli hareket edilmesi, ortak kararların alınmasını ve alınan kararların sistemli bir şekilde uygulanıp değerlendirilmesini sağlamaktadır. Zümre öğretmenleri, eğitim öğretim çalışmalarının planlanması ve uygulanmasından, öğrencilerin bilişsel ve sosyal gelişimlerine kadar daha pek çok konuda birlikte hareket ederek birbirlerine destek olurlar (Albez, Sezer, Akan ve Ada, 2014:7). ZÖK öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini paylaştıkları, birbirlerinin mesleki gelişimlerine katkıda buldukları birer mesleki gelişim fırsatı sunan oluşumlar olarak da düşünülebilir (Sertkaya, 2016: 74).

Kelime anlamı; topluluk, takım, grup ve camia anlamına gelen zümre (TDK, 2005: 2244) ıstılahi manada okullarda aynı dersi okutan öğretmenlere verilen bir addır (OKY, 2017). Okuldaki en önemli dinamik yapılardan birini oluşturmaktadır. Aynı dersi okutan öğretmenlerin birlikte hareket etmesi karşılıklı paylaşımlarda bulunması ve dayanışma içerisinde olması zümre işbirliği olarak adlandırılabilir. Zümre öğretmenlerinin belirli aralıklarla ve resmi yükümlülükler çerçevesinde bir araya gelmesi süreci zümre öğretmenler kurulu olarak adlandırılır. Zümre öğretmenler kurulu okulda aynı dersi okutan öğretmenlerden oluşur. Kurul ilk toplantısında o eğitim-öğretim yılı için kendi aralarından birini başkan seçer (OKY, 2017). Zümre toplantısı; aynı dersi okutan branş öğretmenlerinin ders konularını veya öğrenci sorunlarını ele aldığı kuruldur (TDK, 2005: 2244). Bu toplantıda öğretmenler ortak karar alırlar ve bu kararlar doğrultusunda ortak hareket ederler. Zira eğitim etkinliklerinin veriminin artırılmasında ve başarıya ulaşmasında, öğretmenlerin karara katılımının etkili olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Albez, Sezer, Akan ve Ada, 2014; Özdemir ve Cemaloğlu, 2000).

Zümre öğretmenler kurulu toplantısı eğitim ve öğretim yılı başlamadan önce, ikinci dönem başında ve ders yılı sonunda olmak üzere en az üç defa toplanır. Ayrıca zümre başkanının önerisi üzerine okul veya kurum müdürünün gerekli gördüğü diğer zamanlarda da toplanabilir.

Kararlar, oy çokluğu ile alınır ve müdürün onayından sonra öğretmenlere duyurulur. Kurul toplantıları ders saatleri dışında yapılır (Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2017). Bu toplantılarda, öğretim programları ve derslerin birbirine paralel olarak yürütülmesi, ders araçları, laboratuvar, kütüphane, spor salonu, teknoloji ve tasarım, bilişim teknolojileri, görsel sanatlar ve müzik dersliklerinden planlı bir şekilde yararlanılması ile proje ve performans görevi konuları belirlenir. Dersin özelliğine göre etkinlik örnekleri ve materyaller hazırlanarak ortak bir anlayış oluşturulur (MEB, 2003).

Öğretmenler, mesleki deneyim süreleri ile kendilerini geliştirme çabalarına göre farklı seviyelerde pratik veya teorik bilgi birikimine sahip olabilmektedirler (Black ve Halliwell, 2000). Bu nedenle, öğretmenlerin sahip oldukları birikim ve tecrübelerini birbirleriyle paylaşmaları için imkânların sağlanması, eğitim ve öğretim sürecinin başarılı bir şekilde sonuçlanması için oldukça önemli bir durumdur. Bundan dolayı, aynı okulda ve aynı ilçede görev yapan branş öğretmenleri arasında ve eğitim/öğretim yılının değişik zamanlarında yapılan ZÖK toplantıları bir nevi istenen bu imkanı sunmaktadır. Bu şekilde öğretmenler kendilerini yetiştirme ve eksikliklerini kendi zümreleri ile giderme fırsatı bulmaktadırlar. Eğitim ve öğretimin plânlanmasında, bilgi akışı ve paylaşımı ile öğrenci başarısının arttırılmasına hedeflenmektedir Öğretmenin gelişimi ile okulun gelişimi yani eğitim sürecinin gelişimi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Holloway ve Long, 1998: 536). Ama eğitim sürecine asıl katkısı olan süreç ise resmi olarak yapılan bu zümre toplantılarının dışında zümre öğretmenleri ve diğer öğretmenlerle yapılan işbirliğidir. Bu işbirliği eğitimin kalitesini arttırmak için en önemli fırsattır. Çünkü zümre toplantıları ile eğitim ve öğretimin plânlanmasında, bilgi akışı ve paylaşımı ile öğrenci başarısının arttırılmasına hedeflenmektedir (Çil, 2015: 22).

Literatürde pek çok yazar bir okulda eğitimin kalitesini ve öğrenci başarısını arttırmanın yolunun, o okulda çalışan öğretmenler arasındaki ilişkileri en üst düzeye çıkarmaktan geçtiğini belirtmektedirler (Albez, Sezer, Akan ve Ada, 2014: 7; Gökyer, 2011: 131). Bu bağlamda derslerin birbirleriyle uyumlu bir şekilde okutulması ve aynı dersleri okutan öğretmenler arasında iş birliğinin yapılması bir zorunluluktur (Gökçe, 2009). Milli Eğitim Bakanlığı eğitim ve öğretim sürecini kolaylaştırmayı önemsemektedir ve kolaylaştırabilmek için farklı yöntemler kullanmaktadır. Bunlardan biri de dijitalleşen dünyada zümre çalışmalarının paylaşılabilceği e-müfredat uygulamasıdır.

Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak insanların hayatını kolaylaştıran alet ve teknolojik ürünler ortaya çıkmıştır. Bu teknolojik ürünlerden birtanesi bilgisayar olarak hayatımızda yerini almıştır. Başlangıçta çok bir önemi olmayan bu yeni teknolojik alet zamanla ve internetin bulunmasıyla da hayatımızın adeta vazgeçilmezlerinden biri haline gelmiştir. Zamanla pekçok şahsi işimizi internet üzerinden halleder bir hale geldik. Gerek ticari gerekse

resmi kurumlar da bu duruma uyum sağlayarak internet üzerinden hizmetler vermeye başlamışlardır. Milli Eğitim Bakanlığında bu gelişmeleri dikkate alarak ve zamanın şartlarına uyum sağlayabilmek, eğitimde evrak işlemini azaltabilmek amacıyla Mebbis, Eba, E-okul, E-kurs vb. gibi bazı dökümanal ve paylaşımsal hizmetleri web üzerinden vermeye başladı. Bunlara bir yenisi eklenerek genellikle kurul toplantılarının takip ve paylaşımının yapılmasının amaçlandığı yeni bir sistem kurdu. E-müfredat olarak adlandırılan ve pilot uygulaması 2017-2018 eğitim öğretim yılında yapılmış olan elektronik sisteme göre öğretmenlerin zümre toplantı iş ve işlemlerini buradan takip etmesi istenmiştir. Kısacası E-Müfredat, müfredat programlarının ve yapılarının, ilişkisel veri tabanı modeline çevrilmiş ve etkileşimli hale getirilmiş bir yazılım projesidir (html 1, 2018).

Alanyazında öğretmenler kurulu, zümre öğretmenler kurulu, şube öğretmenler kurulu gibi yönetmelikte yer alan kurul ve ekiplerin etkililiği, yapılan toplantılar bazında incelenmiş (Albez, Sezer, Akan ve Ada, 2014; Demirtaş, Üstüner, Özer ve Cömert, 2008; Şahin, Maden ve Gedik, 2011), katılımın ve alınan kararların boyutları ele alınarak, bu kurulların işleyişinde görülen eksiklikler ifade edilmiştir (Demirtaş ve Cömert, 2006; Gökyer, 2011). Ulusal literatür incelendiğinde zümre öğretmenler kurulu toplantılarına yönelik birkaç yüksek lisans derecesinde tez, birkaç bildiri ve çok az sayıda makalenin olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin ZÖK toplantılarının önemine yönelik görüşlerin açıklandığı ve okullardaki eğitim-öğretim uygulamaları üzerindeki yansımalarının tartışıldığı kapsamlı bir çalışmanın bulunmadığı tespit edildiğinden, bu çalışmanın yürütülmesine karar verilmiştir. Bir diğer odak noktası olarak pilot uygulaması yapılan ve herhangi bir araştırma yapılmayan e-müfredat uygulamasıdır. Bu nedenlerden dolayı bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenlerinin zümre öğretmenler kurulu toplantılarına (ZÖK) ve pilot uygulaması yapılan e-müfredata ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. ZÖK toplantılarının ve e-müfredat uygulamalarının gerekliliğine olan inançları nasıldır?
2. ZÖK toplantılarında görüşülen konular nelerdir?
3. ZÖK toplantılarının verimliliğine yönelik görüşleri nasıldır.
4. Zümre öğretmenleri ile ve diğer zümreden öğretmenlerle işbirliği yapma durumları nasıldır?
5. Zümreler arası işbirliğinin öğrencilerin akademik başarıya katkısına yönelik görüşleri nelerdir?
6. ZÖK toplantılarında kararlar nasıl alınmaktadır?

7. ZÖK toplantı kararlarının uygulanma ve denetlenme durumuna yönelik görüşleri nelerdir?
8. Verimli bir zümre toplantısı ve e-müfredat uygulaması için öğretmen önerileri nelerdir?
9. E müfredata ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
10. E-müfredat uygulamasının avantaj ve dezavantajları nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma olarak planlanıp gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, bireylerin perspektiflerinden toplumsal gerçeği, bireylerin hayatına katılım yoluyla anlamak ile ilgilidir (Firestone, 1987). Nitel çalışmalarda bulguları evrene genelleme amacı yoktur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmada nitel araştırmada yaygın kullanılan modellerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) araştırmaları, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu doğrultuda araştırmada odaklanılan olgu sosyal bilgiler öğretmenlerinin zümre toplantıları ve e-müfredat uygulaması olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmada temel veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve doküman analizi şeklindedir. Bu araştırmada da görüşme ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma süresince katılımcı öğretmenlerin bir kısmı ile birebir görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca görüşme maddeleri yazılı hale getirilerek diğer bir katılımcı grubun yazılı olarak doldurması sağlanmıştır. Bu sayede öğretmenlerden zümre toplantıları ve e-müfredat uygulaması hakkında derinlemesine bilgiler edinilerek araştırmanın sonuçlarına yansıtılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar

İki aşamalı olarak gerçekleştirilen araştırmada katılımcılar, nitel çalışmalar için kullanılan amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerde maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminden, yazılı form şeklinde dolduran öğretmenlerde ise kolay ulaşılabilir durum örneklemesinden yararlanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde amaç, görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan diğer bir örneklem belirleme şeklidir. Bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışma Bursa ili İnegöl ilçesi ve Sakarya ili Arifiye ilçesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 10'u ile yüz yüze görüşme ve 15'i ile de form dolurma şeklinde olmak üzere toplam 25 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin özellikleri

		f	%			
Cinsiyet	Kadın	17	68			
	Erkek	8	32			
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	1	4			
	6-10 yıl	8	32			
	11-15 yıl	8	32			
	16-20 yıl	4	18			
	21 yıl ve üstü	4	18			
Mezun Olunan Bölüm	Sosyal bilgiler	17	68			
	Tarih	5	20			
Bölüm	Coğrafya	1	4			
	Sınıf öğretmenliği	2	8			
Zümre Toplantısına Katılma Durumu	Okul İçi	Evet	25	100		
		Hayır	0	0		
Zümre Toplantısına Katılma Durumu	Okul İçi	Evet	18	6-10 kez	1	52
				3		
				11-15 kez	2	8
				20 kez ve üstü	3	12
				Hayır	0	-

Çalışmanın katılımcıları 8'i kadın, 17'si ise erkek olmak üzere toplam 25 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerden biri 1-5 yıl arası, sekizi 6-10 yıl arası, sekizi 11-15 yıl arası 4'ü 16-20 yıl arası ve dördü 21 yıldan fazla süredir bu meslekte görev yapmaktadırlar. Çalışmaya katılanlardan biri coğrafya, ikisi sınıf öğretmenliği, beşi tarih ve onyedisi sosyal bilgiler öğretmenliği alanlarından mezun olmuşlardır. Öğretmenlerin hepsi hem okul içi hem de bölge zümre toplantısına katılmışlardır. Bölge zümresine yedisi 1-5 defa, onüçü 6-10 defa, sekizi 11-15 defa ve üçü 20 defa olmak üzere katılmışlardır.

İşlem Basamakları

Araştırma Bursa ili İnegöl ilçesinde bulunan yirmi beş sosyal bilgiler öğretmeni dahil edilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında on öğretmenle yüz yüze görüşme yapılması planlanmıştır. Bu öğretmenlere araştırmanın gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirileceği ve amacı anlatıldıktan sonra öğretmenlerle uygun bir vakitlerinde randevulaşmıştır. Daha sonra öğretmenlerle görüşme gerçekleştirilmiş, ortalama 10-20 dakika arasında görüşmeler yapılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından transcript edilmiş, bir araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından da kontrol edilmiştir. Bu şekilde çalışmada veri kaybı ve hata oranı en aza indirilmeye çalışılmıştır. İkinci aşamada ise yüz yüze görüşmeyi Kabul etmeyen ama çalışmaya katkı

sağlamak isteyen öğretmenlere görüşme soruları yazılı hale getirilerek verilmiş ve 15 öğretmenden dönüt gelmiştir. Gelen dönütler araştırmacılar tarafından birinci aşamada elde edilen verileri desteklemek için kullanılmıştır. Bu şekilde hem katılımcı sayısı artırılmış hem de çalışmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Ayrıca soruların önceden belirlendiği ve açık uçlu soruların yer aldığı görüşme formu yaklaşımı da kullanılmıştır. Bu yöntemle benzer konulara yönelmek yoluyla farklı bireylerden aynı tür bilgilerin alınması amacıyla görüşme formu hazırlanmaktadır (Patton, 1987 akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve gerektiğinde sondalara da yer verilerek uygulanan “görüşme formu” kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak literatür tarandıktan sonra taslak sorular hazırlanmış ve bu sorular alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Uzmanların görüş ve önerileri dikkate alınarak gerekli değişiklikler yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme formunda dört adet betimsel amaçlı soru olmak üzere toplam sondalarla birlikte on dört soru bulunmaktadır. Araştırmanın ikinci kısmında ise görüşme formu soruları yazılı hale getirilerek kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde elde edilmiş olan veriler, daha önceden belirlenmiş olan temalar doğrultusunda özetlenip yorumlanmaktadır. Ayrıca bu yöntemde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşmelerden sonra elde edilmiş olan ses kayıtları transkript edilmiş, yazılı form şeklinde toplanan veriler analiz sürecine dâhil edilmiştir. Güvenirliğini arttırmak amacıyla bir alan uzmanı verileri inceleyerek değerlendirmelerde bulunmuştur. Görüşmeden elde edilmiş bulguların örneklendirilmesi için doğrudan alıntılar yapılmıştır. Doğrudan alıntılarda öğretmenler raporlama sürecinde Ö1, Ö2, Ö3, Ö4,... şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırma sürecinde geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için nitel araştırmalara uygun bazı yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemler inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik şeklinde gruplandırılmıştır. İnandırıcılığı sağlamak amacıyla çalışma iki aşamalı olarak tasarlanmıştır. Çalışmada görüşmeler esnasında ses kayıtları ile veriler toplandıktan sonra yazılı olarak gönderilen formlardan gelen dönütler değerlendirme sürecin dahil edilmiştir. Böylece birinci aşamada elde edilen bulgular ikinci aşama ile güçlendirilmeye çalışılmıştır. Böylece verilerin toplanmasında çeşitleme yapılmıştır. Araştırmacı çeşitlemesi ile verilerin analiz

süreci iki araştırmacı tarafından yapılmış, alan uzmanı başka bir araştırmacı tarafından da elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Son olarak da veriler bir grup önünde sunularak, gruptan gelen görüşler çerçevesinde düzenlemeler yapılmıştır. Bu şekilde inandırıcılığın yöntemlerinden biri olan uzman incelemesi de kullanılmıştır. Ayrıca araştırmanın inandırıcılığı için katılımcı teyidi de yapılmıştır. Bu araştırmada da veriler transkript edildikten sonra görüşme yapılan öğretmenlerden bir gruba gösterilmiş ve bu sayede katılımcı teyidi sağlanmak amaçlanmıştır. Aktarılabirliği sağlayabilmek amacıyla araştırma sürecinde elde edilen veriler ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Üstelik analiz sürecinde ve bulguların yorumlanması esnasında doğrudan alıntılar yapılmıştır.

BULGULAR

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zümre öğretmenler toplantılarına ve e-müfredata yönelik görüşlerine ilişkin bulgular araştırmanın amacı bağlamında incelenmiş ve aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin ZÖK toplantılarının gerekliliğine yönelik görüşleri

Kod	f
Zümreler arası işbirliği	19
Evet (f 24, %96) gerekli, çünkü; ... Tecrübelerin paylaşımı	18
Ortak hareket etme	17
Zümreler arası iletişim	8
Eğitim-öğretimi planlama	8
Derslerin işlenişi	7
Kurumlar arası bilgi paylaşımı	6
Değerlendirmeler yapılması	6
Yeni gelişmelerin (Müfredat vb) takibi	2
Çevreyi tanıma	1

Çalışmaya katılan öğretmenlerin 24'ü (%96) zümre toplantılarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu durumun nedenine yönelik verilen yanıtlardan 19'u "zümreler arası işbirliği", 18'i "tecrübelerin paylaşımı", 17'si "birlikte hareket etme", 8'i "zümreler arası iletişim", 8'i "eğitim öğretim sürecinin planlanması", 7'si "derslerin işlenişi", 6'sı "kurumlar arası bilgi paylaşımı", 6'sı "değerlendirmelerin yapılması", 2'si "gelişmelerin takibi" ve 1'i de "çevreyi tanıma" şeklindedir. "Bence bu toplantılar gerekli. Çünkü burada konuşulan öğrencilerin durumu derslerin işlenmesi karşılaşılan sorunların çözümü ve zümrelerdeki tecrübeli arkadaşların görüşlerinden yararlanılması için bir fırsat olarak görüyorum" (Ö4) "Zümre toplantılarının gerekli olduğunu düşünüyorum. Ama yeterli bulmuyorum... Genellikle evrakların hazırlandığı bir toplantı haline dönüşmüştür. Aynı zamanda bilgilerin, tecrübeleri veya farklı görüşlerin paylaşıldığı bir platform olması

gerekirken insanların sıkıcı bulduğu sadece evraklarını alıp imzasını atmak için gittiği bir toplantı konumunda. Verimli olduğunu düşünmüyorum. Bu nedenle de.” (Ö5) “Zümre toplantılarının ortak karar alma, kurumların birbirlerinin uygulamalarından haberdar olma ve bilgi paylaşımında bulunma açısından gerekli olduğunu düşünüyorum. (Ö19). “Zümre öğretmenlerinin birbirini tanması için, bilgi ve tecrübe paylaşımı için gereklidir.” (Ö23).

Tablo 3. Öğretmenlerin yapılan zümre toplantılarına yönelik genel görüşleri

Kod	f
Yapılışı bakımından formalite	20
Amaç bakımından faydalı	17
Amaç bakımından faydasız	0
Amaç bakımından önemli	20
Amaç bakımından önemsiz	0

Sosyal bilgiler öğretmenleri genel itibari ile zümre toplantılarının önemli (20’si), faydalı (17’si) ama istenilen ve beklenen şekilde yapılmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğu yapılan zümre toplantılarının ve alınan kararların formalite olduğunu düşünmektedirler. “Yapılış amacı önemli eğer her sene aynı şeyler tekrarlanıyorsa pek bir şey ifade etmiyor bence” (Ö16). “Bence toplantılar yapılmalı meseleler görüşülmeli, gerekli, faydalı ama hakkıyla yapıldığını düşünmüyorum.” (Ö4). “Önemine ve faydasına inanıyorum... Ancak birçok okulda formalite olarak yapılıyor.” (Ö25, Ö6). “Gerekli ve önemli ancak ne yazık ki tamamen formaliteden ibarettir. Kararlar alıyorduk imzalarımızı atıyoruz fakat gerisi yok. Herhangi bir denetleme de yok. Ne idare ne de bakanlık tarafından.” (Ö3). “Eğer yapılan toplantılarda gündem maddelerini internetten indirip de hiç konuşmadan bir şeyler yazıldıysa formalitedir. Ancak zümre öğretmen arkadaşlar zamanını ayırıp bir araya gelip de görüşürlerse ve bazı maddeler üzerinde konuşurlarsa bunun formalite olmadığı, gerekli olduğu inancındayım.” (Ö7). “Genelde formalite evrak işi” (Ö9).

Tablo 4. Zümre toplantılarında görüşülen konular

Kod	f
Yapılacak etkinlikler	18
Ölçme değerlendirme	17
Akademik başarı	10
Öğretim yöntemleri	10
Yıllık Planlar	8
Ders kitapları ve Materyal Kullanımını	8
Günden maddeleri	4
Sınıf yönetimi	3
Yapılan toplantıların değerlendirilmesi	1
Yönetmelikteki değişiklikler	1
Devam devamsızlık durumu	1

Sosyal bilgiler öğretmenleri, zümre toplantılarında çoğunlukla (18'i) dönem içerisinde yapacakları etkinlikleri görüştüklerini beyan etmişlerdir. Zümre toplantılarında görüşülen diğer maddeler ise 17'si ölçme değerlendirme, 10'u öğrencilerin akademik başarısı, 10'u öğretim yöntemleri, 8'i yıllık planlar, 8'i ders kitapları ve materyaller, 4'ü gündem maddeleri, 3'ü sınıf yönetimi, 1'i devam devamsızlık durumu, 1'i daha önce yapılan toplantıların değerlendirilmesi ve 1'i de yönetmelikteki değişikliklerin incelenmesi şeklindedir. Ö25'e göre zümre toplantılarını; "Yazılıların tarihleri, ortak sınavlar, ünitelerin dağılımı, merkezi sınavların tarihleri ve öncesinde yapılacaklar. Ayrıca resmi tatil günleri ve bunlardan kaynaklanan ders aksamalarının telafileri vb." hususları görüşüldüğünü ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Zümre toplantılarının faydalı olma durumuna ilişkin öğretmen görüşleri

Okul İçi	Evet	21
	Hayır	4
Faydalı, çünkü.....	Birlikte hareket etme	19
	Planlamaların yapılması	12
	Ders işlenişi	7
	Öğretmenler arası iletişim	6
	Tecrübe paylaşımı	5
	Fikir alış verişinin yapılması	5
	Fırsat eşitliğinin sağlanması	1
Okullar Arası	Evet	5
	Hayır	17
	Kısmen	2

Sosyal bilgiler öğretmenlerine zümre toplantılarının faydalı olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenler zümre toplantılarını okul içi ve bölge öğretmenler zümre toplantısı diye ikiye ayırmışlardır. Okul içinde yapılan zümre toplantıları çalışmaya katılan öğretmenlerden 24'üne göre faydalı geçmektedir. Nedenini sorduğumuz zaman verilen cevaplar 19'u birlikte hareket edilmesi ve ortak karar alınması, 12'si gerek eğitim öğretim sürecine yönelik gerekse sene içi yapılacak etkinliklerin planlanması, 7'si ders konularının işlenişi, 6'sı öğretmenler arası iletişim, 5'i tecrübe paylaşımı, 5'i fikir alış verişinin yapılması ve 1'i öğrenciler arası fırsat eşitliğinin sağlanması şeklindedir. "Okulumuza her iki haftada bazen haftada bir birleştirilmiş zümre toplantıları yapılmaktadır. Bu toplantılarda öğretmenler arası okulda eksik görülen konular üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda hafta içi konuşma fırsatı bulamayan zümrelerin bir araya gelmesi açısından olumlu katkı sağlamaktadır" (Ö1). "Tüm sınıflarda verilen derslerde ortak hareket edip fırsat eşitliğini sağlama adına faydalı olduğunu düşünüyorum." (Ö19). "Tabii ki faydalı oluyor, biz üç zümre öğretmeni olarak üniteleri birlikte koordinasyonlu olarak işliyoruz ve genelde aynı tarihlerde aynı konuda olmaya özen gösteriyoruz"

(Ö25). "Elbette. Üç kişiyiz. Koordinasyon sağlanarak çalışıyoruz. İşbirliği, daha net bir şekilde sonuçlara ulaştırıyor bizi" (Ö12).

Okullar arası (bölge ya da ilçe) zümre toplantılarının faydasına ilişkin öğretmenlerin 17'si faydasız olduğunu belirtmişlerdir. 5'i faydalı olduğunu ve 2'si ise kısmen faydalı olduğunu beyan etmişlerdir. Bu durum göstermektedir ki sosyal bilgiler öğretmenleri ilçe zümresinin verimliliğine yönelik inançları düşüktür. "İlçe toplantılarındakine inanmıyorum. Ama okul içinde yapılan zümre toplantılarının önemini dikkate alıyorum." (Ö11). "Okulumuzdakinin ilçeden daha yararlı olduğunu düşünüyorum." (Ö10). "Yani bölge zümrelerinden ziyade okul zümrelerinin gördüğüm kadarıyla daha faydalı olduğunu söyleyebilirim" (Ö5). "Okullar arasında ben hiçbir faydasını görmedim. Zaten katıldığım zümrelerde çoğunlukla diğer branşlarda da öyle diğer okullardakiler gelmemişlerdi. Ya da tam bir toplantı olamadı yani. Usulen imza attık çıktık. Hatta bu en son e-müfredat için beklediğimizde bir saat bekledik okulda. Ama konuşulamadı. Aynı şekilde o bir saat beklemeden sonra imza attık. Bölge zümre başkanı imzalarımızı aldı. Biz çıktık." (Ö2). "Okullar arasında yapılan zümre toplantılarının bir işe yaradığını düşünmüyorum. Bir sonuç çıkmıyor zaten." (Ö20)

Tablo 6. Zümre içi ve zümreler arası işbirliği hakkındaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri

Kod	f
Akademik başarıyı artırır	13
Öğrenmeyi kolaylaştırır.	12
Ortak hareket etmeyi sağlar	12
Disiplinler arası bağlantı kurmayı sağlar	11
Deneyim paylaşımını sağlar	7
Öğretmenler arası iletişim artırır	3
Eğitime farklı bakış açısı getirebilir	2
Yeni gelişmeleri yakından takip etmek	1
Öğrencileri tanımayı sağlar	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerine zümre içi ve zümreler arası işbirliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenler, gerek zümre içi gerekse zümreler arası görüşmelerin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığına (13) inanmaktadır. Yine 12 öğretmen ise öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir katkısının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum zümreler arası ve zümre içi iletişimin akademik başarı ve öğrenme süreçleri için önem derecesini göstermektedir. Bunun dışında öğretmenlerin 12'si bu tip işbirliklerinin ortak hareket etmeyi sağladığı, 11'i disiplinler arası bağlantıyı sağladığı, 3'ü öğretmenler arası iletişimi artırdığı, 2'si eğitime farklı bir bakış açısı kazandırdığı, 1'i yeni gelişmelerin takip edilmesine vesile olduğu ve 1'i öğrencileri daha iyi tanımak için fırsatlar sağladığı şeklinde görüş beyan etmişlerdir. Bu duruma ilişkin katılımcıların

görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Öğretmenler arası koordinasyon ve iş birliği sağlıyor.” (Ö22). “Zümre içi ve zümre öğretmenleri arasında sağlanan etkili işbirliği, eğitim faaliyetlerinin başarısını artıran bir unsurdur. Çünkü öğretim programının uygulanma ve eğitim faaliyetlerinin yürütülme sürecine yönelik öğretmenlerin beraber kararlar almaları, ilişkilerin karşılıklı olarak güçlendirilmesi ve öğretmenlerin deneyimlerini paylaşabilmeleri açısından önem arz etmektedir.” (Ö1). “Önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum. Eğitime bir bütün olarak bakarsak her bir zümre bütünüün parçalarıdır. Ve iş birliği mükemmel sonuca ulaşmamızda önemli bir adımdır.” (Ö20). “İşbirliğini gerekli ve faydalı buluyorum. Okulda bir öğretmenin tek başına hareket etmesinin olumlu sonuçları olmadığını defalarca gördüm. Okul bir gemi gibidir istediğimiz hedefe ulaşmamız için birlikte hareket etmemiz gerekir. Başımıza buyruk olması durumunda sonuçlar istendik olmuyor. Başarı için işbirliği ve iş bölümü gerekli burada okul müdürüne de büyük sorumluluklar düşüyor.” (Ö4)

Tablo 7. Zümreler arası işbirliğinin öğrencilerin akademik başarısına yönelik öğretmen görüşleri

Kod	f
Etkili öğrenmeyi sağlaması	6
Ortak çözümler geliştirilmesi	4
Eksikliklerinin giderilmesi	3
Öğrencilerin tanınması	3
Disiplinler arası ilişki kurulması	1
Zümreler arası sağlıklı iletişim sağlaması	1
Öğrencilere karşı sorumluluk duygusunu geliştirmesi	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerine zümre toplantılarının akademik başarıya katkısının olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamı kesinlik derecesinde katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. Nasıl olduğu sorulduğunda 6’sı etkili öğrenmeyi sağlaması, 4’ü ortak çözümler geliştirilmesi, 3’ü öğrencilerin eksikliklerinin giderilmesi, 3’ü öğrencilerin tanınması, 1’i disiplinler arası bağlantı kurulması, 1’i zümreler arası sağlıklı iletişimin sağlanması ve öğrencilere karşı sorumluluk duygusunun geliştirilmesi noktasında cevap alınmıştır. Bu duruma ilişkin katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Zümreler arası etkililiği, hem birlikte olduğu öğretmen grubuna, hem de öğrencilerine karşı sorumluluk duymasını sağlaması açısından iş birliği önemlidir. Öğrencilerde görülen eksikliklerin uzun uzun konuşulması ve tedbirlerin alınması açısından zümreler arası işbirliği etkili olabilmektedir.” (Ö1). “Ya da yaşadığımız şeyleri paylaşıp diğer okullarla yaşadığımız sorunları paylaşıp belki öğrencilerin akademik başarısını yükseltme açısından” (Ö2).

Tablo 8. Öğretmenlerin yaptığı işbirliği hususları

Kod	f
Konuları ortak işleme	13
Derslerin işlenişi	5
Sınavlar konusunda	5
Çözüm önerileri için	4
Etkinliklerin planlanması	3
Sınıf yönetiminde	2
Materyal konusunda	1
Projeler konusunda	1
Öğrenciye karşı yaklaşma	1

Katılımcılara hangi konularda zümreleri ile işbirliği yaptıkları sorulmuştur. Alınan cevaplara göre sosyal bilgiler öğretmenleri genellikle 13'ü konuları ortak işlemek için işbirliği yaptıklarını, 5'i derslerin işlenişi, 5'i sınav konusunda, 4'ü problemle karşılaştıklarında çözüm öneri paylaşımı için, 3'ü sene içi yapılan etkinlikler sürecinde, 2'si sınıf yönetimi konularında, 1'i materyal kullanımı konusunda, 1'i projeler konusunda ve 1'i ise öğrenciye karşı olması gereken yaklaşım konusunda işbirliği yaptıklarını açıklamışlardır. Bu duruma ilişkin katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir: *"Branşlar arası ise öğretmenler odasında sürekli olarak beraberiz ve bazı konuların işleyişini paylaşmaktayız. Türkçe ve matematik öğretmenleri ile."* (Ö3). *"Sınıf yönetiminde etkili oluyor. Zümrelerimiz ve diğer branşlarla öğrenci hakkında bilgi sahibi olabiliyorum. Derste öğrenci tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmamda etkili oluyor."* (Ö16). *"Örneğin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde İslamiyet'in doğuşunu işlerken din kültürü zümresinden yardım alıyoruz."* (Ö22). *"Bu mümkün bir sosyal bilgiler öğretmeni, ülkemizin kaynakları Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir. Kazanımını öğrencilere öğretirken Türkçe öğretmenimden Âşık Veysel in Kara Toprak adlı şiirini öğretmesini ezberletmesini istemek gibi faydalı oluyor. İş birliği olmamasının zararları 6.sınıf seviyesinde yine tarih şeridini sayı doğrusu mantığında anlatırken negatif sayılar ifadesini kullandım öğretmenim negatif sayı ney dediler çok şaşırđım matematik öğretmenimize sorduğumda negatif sayı kavramının yedinci sınıfta kullanıldığını ve öğretildiğini öğrendim."* (Ö4).

Tablo 9. Diğer okullardaki öğretmenlerle iletişime geçme durumu

	Kod	f
Geçiyor	Zümre toplantılarında	13
	Arkadaş olduklarımla	5
	Sosyal medya aracılığı ile	4
	İhtiyaç olduğu zaman	2

Sosyal bilgiler öğretmenlerine diğer okullardaki zümre öğretmenleriyle irtibat halinde olma durumları sorulmuştur. Öğretmenlerin 24'ü (%96) irtibata geçtiklerini ifade etmiştir. Ne sıklıkla ve nasıl yapıldığı sorusuna ise; 13'ü sadece zümre toplantılarından zümre toplantısına, 5'i arkadaşlarıyla, 4'ü sosyal medya üzerinden ve 2'si ise ihtiyaç duyduğunda irtibata geçtiğini beyan etmiştir. Bu duruma ilişkin katılımcıların görüşleri: "Diğer okullarla sadece zümre toplantılarında bir araya geliyoruz. Onun dışında diğer zümrelerimi sosyal medyadan takip ediyorum." (Ö3). "Görüşüyoruz zaman zaman. Onların okullarında ne yaptıkları, hani kaynakları kullandıkları. Oluyor." (Ö10).

Tablo 10. Zümre toplantılarında karar alınırken dikkat edilen hususlar

Kod	f
Fikir teatisine göre	11
İmkanları göre (Okul, çevre vb.)	8
Gündem maddelerine göre	6
Öğrencilerin durumuna göre	6
Müfredata göre	4
Akademik başarıya göre	4
Önceki yıl uygulamalara göre	3
Etkinliklere göre	2
Kanunun ve yönetmeliklere göre	2
İdarenin istek ve beklentileri göre	2

Katılımcılara zümre öğretmenler toplantılarında kararları nasıl aldıkları sorulmuştur. Alınan cevapların 11'i fikir teatisine, 8'i okul ve çevrenin imkânlarına, 6'sı gündem maddelerine, 6'sı öğrencilerin genel durumuna, 4'ü müfredata, 4'ü akademik başarıya, 3'ü geçen senelerdeki uygulamalara, 2'si etkinliklere, 2'si kanun ve yönetmeliklere ve 2'si idarenin istek ve beklentilerine göre kararların alındığı şeklindedir. Bu duruma ilişkin katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir: "Toplantıya katılan arkadaşlarla beraber fikir alışverişinde bulunularak en sonda da çoğunluk üzerine alıyoruz. Ama bazen de farklı fikir getiren bir arkadaşın fikirlerini uygulama

bakımından illa çoğunluk gereği duyulmayabiliyor. Güzel bir fikir geldiğinde de bir arkadaşın fikri üzerine kararlar alabiliyoruz" (Ö7).

Tablo 11. Alınan ZÖK kararlarına yönelik durumlar

Kod		f
Uygulanma durumu	Uygulanmıyor	16
	Kısmen uygulanıyor	7
	Uygulanıyor	4
Uygulama esnasında yaşanan sıkıntılar	Zaman yetmemesi	3
	Programların yoğunluğu	1
	Okulların imkânlarının yetersizliği	1
	Gerçekçi kararlar alınmaması	1
	Spontan olaylar	1
	Ders içi uygulanmalar	1
	İdari engeller	1
	Denetlenmiyor	13
Denetlenme durumu	Kısmen denetleniyor	4
	Denetleniyor	0

Öğretmenlerin çoğunluğu (16) zümre toplantılarının kararlarının uygulanmadığını düşünmektedir. "Okulun şartları ve çevrenin özelliklerine göre uygulanabilmektedir." (Ö1). "Aldığımız kararlar biraz havada kalıyor." (Ö2). "Zümre kararları alınıp uygulanmadığını görüyoruz. Bu da olumsuz tarafı." (Ö7). "Biz okul içinde aldığımız kararları uyguluyoruz ancak bölge zümrelerinde alınan kararlar ve bakanlığa önerilen çözümler maalesef askıda kalıyor." (Ö25). Yine öğretmenlerin görüşlerinin büyük bir kısmı toplantı kararlarının uygulanıp uygulanmadığının denetlenmediği (13'ü) yönündedir. "Gerekli ve önemli ancak ne yazık ki tamamen formaliteden ibaret. Kararlar alıyor imzalarımızı atıyor fakat gerisi yok. Herhangi bir denetleme de yok. Ne idare ne de bakanlık tarafından." (Ö3) "Gördüğüm kadarıyla bu konuda da yetersizlik mevcut. Sadece evrak takibi çok sıkı bir şekilde evrak takibi yapılıyor. Ama zümre kararları ne kadar uygulanıyor bunu denetleyen bir sistem mevcut değil." (Ö5). "O kararların hiçbir zaman uygulandığını görmedim ben. Evet formalite. Sadece kararlar alınıyor ama orada kalıyor." (Ö2). Uygulamaya çalışan öğretmenler (7'si kısmen, 4'ü tamamen uygulanıyor) uygulama esnasında bazı problemler yaşadıklarını açıklamışlardır. Bunlar, zaman yetmemesi, programların yoğunluğu, okulların imkanlarının yetersizliği, kararların gerçekçi olmaması, spontan olayların gelişmesi, ders içi uygulamalar ve idari engeller şeklindedir. "Genellikle uyguluyoruz ders saatleri noktasında ve bürokratik bazı engeller noktasında sıkıntı yaşıyoruz." (Ö25).

Tablo 12. Faydalı bir ZÖK toplantısı için öğretmenlerin önerileri

Kod	f
Düzenli toplantılar yapılmalı	6
Uygulanabilecek kararlar alınmalı	5
Ciddi bir şekilde yapılmalı	4
Alınan kararlar denetlenmeli	4
Alınan kararları dikkate alınmalı	3
Kararlar ortak alınmalı	2
Okulun imkânları dikkate alınmalı	2
Gruplar kurulmalı	1
Zümre başkanın iyi seçilmesi	1
Gündem maddeleri öğretmenin ihtiyacına göre belirlenmeli	1

Verimli bir zümre toplantısı için ne yapılmalıdır sorusu öğretmenlere yönlendirilmiştir. Gelen cevapların 6'sı zümre toplantılarının düzenli bir şekilde yapılması, 5'i alınacak kararların uygulanabilecek olması, 4'ü toplantıların ciddi bir şekilde yapılması, 4'ü alınan kararların denetlenmesi, 3'ü gerekli merciler tarafından alınan kararların dikkate alınması, 2'si kararların alınması esnasında herkesin fikri alınarak ortak kararlar alınması, 2'si okulun imkânlarının göz önünde bulundurulması, 1'i zümrelere yönelik grupların kurulması, 1'i zümre toplantılarını yönetecek başkanlarının dikkatli seçilmesi ve 1'i gündem maddeleri öğretmenin ihtiyacına göre belirlenmeli şeklindedir. "Sosyal bilgiler öğretim planını hazırlayan insanlar karşılaşılan sorunların neler olacağını yüzde yüz tahmin edemezler. Programların eksik, hata ve yanlışları görülüp düzeltilmesi, geliştirilmesi için bu toplantıların daha özenli yapılmasını ve paydaşların görüşlerini belirtebilmesi, belirtilen görüşlerin yetkililer tarafından dikkate alınmasını öneriyorum" (Ö4). "Kararlar gerçekçi olmalı" (Ö16).

Tablo 13. Öğretmenlerin e-müfredat uygulaması hakkındaki bilgileri

Kod	f	
Genel bilgiler	Pilot uygulaması yapıldı	11
	Evrak işlem ağı,	7
	Bilgi paylaşım ağı,	6
	Elektronik bir uygulama	3
Genel görüşler	Güzel bir çalışma ama geliştirilmeli	10
	Güzel bir çalışma	9
	Kötü bir uygulama	1
Gerekliliğine olan inanç	Evet	16
	Hayır	4
	Kısmen	2

Çalışmanın ikinci odak konusu ise e-müfredat uygulamasına yöneliktir. Bu kapsamda öğretmenlere e-müfredat hakkında bilgileri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdiği cevaplardan 11'i pilot uygulama, 7'si evrak işlem ağı, 6'sı bilgi işlem ağı ve 3'ü elektronik bir uygulama olduğu şeklinde kodlandırılmıştır. "E- Müfredat Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş, tüm yıllık planların, toplantı tutanaklarının oluşturulacağı ve katılımcılar tarafından onaylanması öngörülen bir sistem. Herhangi bir eğitim verilmedi. Bu sene ilk defa uyguladık" (Ö3). "Tüm evrak işleri e- müfredat üzerinden elektronik ortamda yapılmaktadır." (Ö17).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu çalışmanın güzel olduğu ama geliştirilmesi (10'u) gerektiğini beyan etmişleridir. 9'u güzel bir çalışma olduğunu beyan etmiş, 1'i ise kötü bir uygulama olduğunu ifade etmiştir. "E müfredata giriş yaptım. İnceledim. Güzel bir çalışma olduğunu düşünüyorum. İlerleyen yıllarda daha da geliştirileceğini ve alt yapısının daha iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü yeni sistemler ortaya çıktığı zaman hep eleştirilmiştir. 2004 yılında e okul sistemi ilk uygulamaya başladığında da birçok eleştiri gelmişti. Ancak bu gün hem işimizi kolaylaştırması bakımından hem de takip bakımından çok kolaylaştığını görüyorum. E müfredat uygulamasının da bu yıl ilk kez uygulandığı için bazı aksaklıkların olduğunu ancak önümüzdeki yıllarda güzel gelişmelerle e müfredatın uygulanmasının güzel olacağını düşünüyorum." (Ö7). Yine öğretmenlerin 16'sı e-müfredat uygulamasının gerekli olduğunu bildirmiştir. "Gerekli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü; gereksiz yere uğraştıran ve yoran bir uygulama. Biraz daha basitleştirilmesi gerek." (Ö17).

Tablo 14. E-müfredat uygulamasının gereklilik nedeni

Kod	f
Tasarruf sağlanması (Emek ve zaman)	8
Daha rahat denetlenmesi	7
Ortak hareket edilebilmesi	7
Zümreler arası kolay iletişim	5
Her şey dijital ortama aktarılması	4
Bakanlık tarafından eksiklikler görülmesi	2
Tecrübelerin paylaşımı	2
Gerçek veriler elde edilmesi	1

Öğretmenlerin 16'sı e-müfredat uygulamasının gerekli olduğunu, 2'si kısmen gerekli olduğunu ve 4'ü ise böyle bir uygulamaya lüzum olmadığını ifade etmişlerdir. Gerekli olduğunu düşünen öğretmenlere nedeni sorulmuştur. Onların verdiği cevaplar 7'si daha rahat denetlenebilecek olması, 8'i zamanda ve mekandan tasarruf sağlanacak olması, 7'si ortak hareket etme imkanı sağlayacak, 5'i zümreler arasında kolay iletişim sağlanacağı, 4'ü her şeyin dijital ortama aktarılacak olması, 2'si eksikliğin bakanlık tarafından görülecek olması, 2'si tecrübe paylaşımının sağlanacak olması ve 1'i gerçek verilerin elde edilecek olması şeklinde kodlanmıştır. "Aslında güzel bir uygulama. Her şeyin dijital ortama aktarıldığı bir çağda yaşıyoruz. E-okul sistemi de

muhtemelen böyle başladı. Sıkıntıları da olmuştur. Ama şu anda işleyişi gayet güzel. E-müfredat uygulamasının da zamanla daha işlevsel hale geleceğini düşünüyorum." (Ö3). "Çünkü ortak merkezi bir noktadan zümreler arası iletişim daha kolay olacaktır." (Ö6).

Tablo 15. E-müfredat uygulamasının avantaj ve dezavantajlarına yönelik öğretmen görüşleri

Kod	f	
Avantaj	Bilgi paylaşımı olması	9
	Kararların denetlenebilmesi,	8
	Bilgilendirilmelerin hızlı bir şekilde yapılabilmesi	6
	Zaman sorununun halledilmesi	6
	Daha katılımcı bir toplantı olması	4
	Mekan sorununun halledilmesi	3
	Evrak yükü azalması	2
	Ortak karar alınması	2
	Tecrübe paylaşımı sağlanması	2
İnternet ortamında olması	2	
Dezavantaj	Teknolojik alt yapının sıkıntılı olması	7
	Sistem hazır değil	5
	Artı iş yükü oluşturması	5
	Karmaşık bir yapıda olması,	3
	Elektronik ortamı olması	1
	Dönüt verilmemesi	1
	Öğretmenlerin teknolojik yetersizliği	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerine e-müfredat uygulamasının avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerin 9'u bilgi paylaşımının olması, 8'i kararların denetlenebilmesi, 6'sı bilgilendirmelerin hızlı bir şekilde yapılması, 6'sı zaman sorununun halledilmesi, 4'ü daha katılımcı bir toplantının olması, 3'ü mekan sorununun halledilmesi, 2'si evrak yükü azalması, 2'si ortak kararların alınması, 2'si tecrübe paylaşımının olması ve 2'si internet ortamında olması şeklinde görüş beyan etmişlerdir. "Bakanlık diyor ki sistemde bizim aramızda zamansal ve mekansal engeller var sorunlarını fikirlerini duyamıyordum veya bana ulaşana kadar iş işten geçmiş oluyordu. Teknolojinin imkanlarını kullanarak daha akılcı katılımcı bir çözüm buldum birlikte yürüyelim her şeyi birlikte yapalım diyor. Ek bir iş yükü diyenleri duydum katılmıyorum. Yukarda ki sebeplerden dolayı daha faydalı olacak ve yıllardır boşaymış gibi yapılan toplantılar sonrası kim dikkate alacak ki bahanesi son bulacak." (Ö4). "Avantajları, evrak yükü azalacaktır. Dezavantajı ise her şey bilgisayar ortamında kalacağından verimliliği azaltabilir." (Ö6).

Dezavantajları ise; 7'si teknolojik alt yapının sıkıntılı olması, 5'i sistemin hazır olmaması, 5'i artı iş yükü oluşturması, 3'ü karmaşık bir yapıda olması, 1' elektronik ortamda olmasından dolayı verimliliğin azalabileceği, 1'i dönüt verilmemesi ve 1'i öğretmenlerin teknolojik yetersizliği olarak kodlanmıştır. "Kötü tarafı sistem yerleşmemiş. Yerleşmediği için bizi çok uğraştırdılar. Günlerce uğraştım ben. İlk şube öğretmenler toplantısında günlerce uğraştım. En sonunda evde bilgisayarım da yoktu. Arkadaşın bilgisayarı yardımıyla zar zor girebildim. Yerleşmemiş bir sistemde bu kadar öğretmenleri uğraştırmaları bence gereksizdi." (Ö4). "E-müfredat bildiğim kadarıyla ben kararlar için girdim onayladım ama ondan sonra e-müfredatın çıktığını duydum. Giremedim. Önce girmekte çok zorlandım. Zümre, şube öğretmenler toplantısı için çok zorlandım. Uğraşa uğraşa en sonunda girebildim yani. En son onaylamak için bir daha girdim. Sonra da çıktığını duydum." (Ö2).

Tablo 16. Verimli bir e-müfredat uygulaması için öğretmen görüşleri

Kod	f
Öğretmenle işbirliği yapılmalı	6
Sistem geliştirmeleri	5
Basit ve işlevsel olmalı	5
Alınan kararlar uygulanmalı	4
Bakanlık tarafından denetlenmeli	4
Kaynak ve materyal paylaşımı	3
Dönüt verilmeli	2
Bilgi paylaşımı olmalı	2
Erişim problemi halledilmeli	1

Öğretmenlere verimli bir e-müfredat uygulaması için önerileri sorulmuştur. Verdikleri cevaplar 6'sı öğretmenle işbirliği yapılmalı, 5'i sistem geliştirilmeli, 5'i basit ve işlevsel olmalı, 4'ü alınan kararlar uygulanmalı, 4'ü bakanlık tarafından denetlenmeli, 3'ü kaynak ve materyal paylaşımı, 2'si dönüt verilmeli, 2'si bilgi paylaşımı olmalı ve 1'i erişim problemi halledilmeli olarak kodlanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumları, deruhte oldukları işlevlerini yürütürken görevli öğretmenlerin birbirlerini tamamlamaları, bir bütün oluşturmaları ve belirlenen hedeflere daha kolay, daha verimli bir şekilde ulaşmaları amacıyla bir takım kurullar oluşturulmuştur. Bunlardan birisi de zümre öğretmenler kuruldur. Zümre öğretmenler kurulu başta öğretmenlerin tecrübe paylaştıkları, öğretmenler arası işbirliğinin arttığı ve eğitim sürecinin daha verimli geçmesinin sağlandığı bir kuruldur. İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 95. maddesi incelendiğinde okullarda yapılan ZÖK toplantılarının temel amacı, aynı okulda görev

yapan branş öğretmenleri ile diğer branştaki öğretmenler ve ilçede görev yapan branş öğretmenleri arasındaki iletişimi güçlendirerek tecrübe paylaşımını, işbirliğini ve dayanışmayı artırmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler öğretmenleri ZÖK toplantılarının gerekliliğine, önemine ve faydasına inandıklarını göstermektedir. Özellikle tecrübe paylaşımı noktasında ve ortak hareket edilmesi gibi hususlardan dolayı sosyal bilgiler öğretmenleri ZÖK toplantılarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu durum hem literatür ile uyumlu hem de MEB'in beklentileri arasındadır. Bir okulu geliştirmek için bir şey yapmanın önkoşulu, profesyonel meslektaşların pratik hakkında konuştukları, bilgilerini paylaştıkları ve birbirlerinin başarısını gözlemleyip araştırarak kazandıkları bir meslektaş kültürünün varlığı ile mümkündür (Barth, 2006: 6).

Literatürdeki çalışmalarda zümre toplantıları ve zümre işbirliğinin önemine inanılmaktadır (Doğanay, 2013: 61). Nitekim yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri ZÖK toplantılarının gerekli ve önemli olduklarını düşünmektedirler. Ancak yine sosyal bilgiler öğretmenleri zümre toplantılarının gerek yapılış süreci gerekse alınan kararların uygulama noktasında faydasız geçtiğini düşünmektedirler. Yapılan çalışmamada elde edilen bulgularından birisi zümre öğretmenler kurulu kararlarının formalite olduğu, uygulanmadığı ve denetlenmediği yönündedir. Bu bulgu literatürdeki pek çok çalışmanın (Acarbaş, 2001; Gökyer, 2011; Güler, Altun ve Türkdogan, 2015; Kılcan, Çepni ve Kılınc, 2018; Küçük, Ayvaci ve Altıntaş, 2004; Şahin, Maden ve Gedik, 2011) verileri ile uyusmaktadır. Zümre öğretmenler kurulu kararlarının pratikte birçoğunun hem amacından uzak ve yüzeysel olduğu hem de uygulanmadığı görülmüştür (Gökyer, 2011; Küçük, Ayvaci ve Altıntaş, 2004). Yine Şahin, Maden ve Gedik (2011) tarafından yapılan çalışmada zümre başkanlarının zümre toplantıları hakkındaki kişisel düşünceleri sorulduğunda, bu toplantıların öğretmenlere verilen bir görevi tamamlamaktan başka bir şey olmadığı, ayrıca bu toplantıların öğretmenlere eziyet etmek için düzenlendiği ifade edilmiştir. Bu durum zümre öğretmenler kurulu toplantılarında alınan kararların birçoğunun kâğıt üzerinde kaldığını ve uygulanmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin karşılaştıkları problemleri ifade edip çözüm yolları aramaları ve tecrübelerini paylaşmaları gerektiği düşünülen zümre toplantıları, daha önceki toplantılarda alınan kararların basit değişikliklerle tekrar yazılmasından ibaret bir hal almıştır.

Öğretmenlerin sahip olduğu fikir ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşmaları önemli bir etkinliktir (Sertkaya, 2016: 79). Okullarda istenilen başarıyı elde etmek istiyorsak zümre toplantılarını bir takım çalışmasına dönüştürmeliyiz. Ortak eğitim planlarında belirlenen hedeflere ulaşmak bir takım halinde ve bir ekip olarak işbirliği içinde çalışarak sağlanabilir (Büke, 2007). Çünkü öğretmenler, okullarda yalnız ve tek başlarına elde ettikleri başarıdan daha fazlasını ve daha iyi çalışmalarını grup halinde yapmaları mümkündür (Kılcan, Çepni ve Kılınc,

2018). Takım çalışması ile farklı beceriler, bakış açıları ve bireysel davranışlar enerjiye dönüştürülebilir (Gökçe, 2009: 5). Bireylerin bir araya gelmesinden oluşan bütünü oluşturduğu güç, gruptaki bireylerin tek tek güçlerinin toplamından daha büyüktür (Sitaniforth ve West, 1995: 28). Okulların alt sistemi olan kurul komisyonların takım olarak örgütlenmesi ve takım bilincine ulaşmaları önemlidir. Çünkü okulların etkililiği ancak bu şekilde planlanan düzeye çıkabilir (Başaran, 2000: 109-111). Kendini bir takımın değerli üyeleri hisseden öğretmen o takım için adanmışlıkların içerdiği bir iş ahlakı kazanacaktır. Bu durumda resmi toplantı yapmak için yılda birkaç defa istemeyerek ve zorlanarak gelen öğretmenlerle sağlanacak bir durum değildir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, ZÖK toplantılarında çoğunlukla “dönem içerisinde yapılacak etkinlikleri”, “ölçme değerlendirme”, “öğrencilerin akademik başarısı” ve “öğretim yöntemleri” görüştiklerini beyan etmişlerdir. Benzer durum Acarbaş (2011), Gökyer (2011) ve Kılcan, Çepni ve Kılınç (2018: 146) tarafından da ifade edilmiştir. Karal Eyüpoğlu (2015) ilçe zümre öğretmenler kurulu tutanaklarını incelemiş ve bu tutanaklarda eğitim-öğretim faaliyetleri ve öğrenci başarısının sıklıkla görüşüldüğünü belirtmiştir. Bu durum bizim bulgularımızla uyumludur. Acarbaş’a (2011: 2) göre okulun ve çevrenin imkânları, öğrencilerin durumu ve imkânlar, araç gereç kullanımı, teknoloji ve bilgi takibi, gezi- gözlemin nerelere ve nasıl yapılacağı, ölçme ve değerlendirmenin nasıl ve ne zaman yapılacağı, hangi konuların nasıl ve ne kadar süre ile işleneceği vb. değerlendirilmesi Zümre Öğretmenler Kurulu toplantılarında görüşülür ve burada karara bağlanır. Bu sonuç, öğretmenlerin ZÖK toplantılarını, okulda o branşla ilgili yürütülecek ortak çalışmaların planlandığı ve kararların alındığı bir yer olarak gördükleri anlamına gelmektedir (Küçük, Ayvaci ve Altıntaş, 2004). Öğretmenler bir yıl süresince yapacakları tüm uygulamaların misyonunu ZÖK toplantılarında belirlediği ortaya çıkmaktadır. Bunda dolayı ZÖK toplantıları sadece evrak işi değil, öğretmenler tarafından ciddiye alınarak yapılan bir çalışma olmalıdır. Bunların her birisi eğitim sürecine yönelik çalışmalardır. Ciddi bir şekilde yapılan ZÖK toplantısı ile hem eğitim sürecine hem de öğretim sürecine katkı sağlayacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine zümre toplantılarının faydalı olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenler zümre toplantılarını okul içi ve bölge öğretmenler zümre toplantısı diye ikiye ayırmışlardır. Çalışmamızda öğretmenlerin okullarda yapılan zümre toplantılarının verimli geçtiğini ifade etmişlerdir. Demirtaş ve Cömert (2006) tarafından yapılan çalışmada; öğretmenlerin zümre öğretmenler kurulu toplantılarını, amaçlarına uygun ve etkili olarak yürüttükleri ortaya çıkmıştır. Yine Albez, Sezer, Akan ve Ada (2014) zümre öğretmenler kurulu toplantılarının etkili geçtiğini ifade etmektedir. Benzer ifadeler Taşdan (2007), Gökyer (2011), Acarbaş’ın (2011) ve Sertkaya (2016) tarafından yapılan çalışmaların bulguları arasındadır. Ama ilçede yapılan zümre toplantılarının ise istenilen düzeyde verimli olmadığı ifade edilmiştir. Hatta okullar arası yapılan zümre toplantılarının kâğıt üzerinde kaldığı, ciddiye alınmadığı ve

formalite olduğu öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. ZÖK için faormalite kavramı Güler, Altun ve Türkdogan (2015) tarafından yapılan çalışmanın öğretmenler tarafından en fazla seçilen kodu olmuştur. Bu bilgi yapılan çalışmanın bulgularını da desteklemektedir. Benzer bulgular Kılcan, Çepni ve Kılınç (2018) tarafından yapılan çalışmaların bulguları ile de desteklenmektedir.

Öğretmenler arası iletişim ve işbirliği olumlu bir okul iklimi oluşmasına katkı sağlayacaktır (Sertkaya, 2016: 79). Okul ikliminin en önemli aktörlerinden biri olarak, öğretmenler arasında okul içi ve dışı etkileşimler eğitim hedeflerine ulaşmaya yardımcı olabilir (Kılcan, Çepni ve Kılınç, 2018: 143). Katılımcılara hangi konularda zümreleri ile işbirliği yaptıkları sorulmuştur. Alınan cevaplara göre sosyal bilgiler öğretmenleri genellikle konuları ortak işlemek, derslerin işleniş, sınav konusunda, problemle karşılaştıklarında çözüm öneri paylaşımı, sene içi yapılan etkinlikler sürecinde, sınıf yönetimi konularında ve materyal kullanımı konusunda işbirliği yaptıklarını açıklamışlardır. Çalışmamız süresince zümreler arası irtibat, iletişim, çözüm yollarını paylaşımı, tecrübe paylaşımı gibi kelimeler katılımcı öğretmenler tarafından sık sık tekrar edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin kendi zümrelerinden mesleki destek noktasında çok şey beklediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin birbirlerinin mesleki gelişimini desteklemek için aktif olarak rol aldıklarında, öğretme ve öğrenmeyi iyileştirme koşullarının güçlendirildiğini öne sürülmektedir (Little, 2003: 913).

Okul ortamlarında başarının artırılmasında önemli faktörlerden biri de, öğretmenlerin görüşlerini paylaşarak ortak kararlar ve uygulamalarda bulunmalarıdır (Doğanay, 2013: 19). Bu ortak karar alma ve uygulama sürecini temin eden kurullardan birisi de zümre öğretmenler kuruludur. Zira zümre öğretmenlerinin birlikte hareket etmesi öğrencilerin aynı bilgi düzeyinde bilgilenmelerini temin eder (Çil, 2015: 21). Yapılan çalışmada öğretmenler zümreler arası ve diğer zümrelerle yapılan işbirliğinin öğrencilerin akademik başarısında katkıda bulunacağını ifade etmişlerdir. Sertkaya (2016: 84) yaptığı çalışmasında öğretmenlerin % 76,8'i ZÖK çalışmalarının okulun akademik başarısına ve mesleki gelişimlerine katkı sağladığını belirtmiştir. Alan yazındaki çalışmalarda da bir okulda çalışan öğretmenler arasında irtibatın kuvvetli olması öğrenciler arası akademik başarının artmasını sağlayacağına yönelik kanı mevcuttur (Albez, Sezer, Akan ve Ada, 2014; Avalos, 1998; Aydemir, 2006; Çepni, Kaya ve Küçük, 2002; Doğanay, 2013: 61; Gökyer, 2011; Güler, Altun ve Türkdogan, 2015; Kara, 2006; Küçük, Ayvacı ve Altıntaş, 2004; Rogers ve Threatt, 2000; Utley, Basile ve Rhodes, 2003). Zümre toplantıları aynı okulda çalışan öğretmenler arasında katılımı artırarak, ortak çalışmayı teşvik etmekte, öğretmenler arası ilişkileri geliştirmekte ve yardımlaşma etkinliklerini arttırmaktadır. Bu durum, tecrübeli (mentor) öğretmenlerin teorik bilgilerini yeni öğretmenlere aktarmaları için güçlü bir kaynak sağlayacaktır (Carter, 1988). Çünkü birçok konuda birbirlerini etkili bir şekilde izleyebilir (Lavy, 1999: 8) ve rehber edinebilirler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine diğer okullardaki zümre öğretmenleriyle irtibat halinde olma durumları sorulmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu diğer okullardaki zümreleri ile bir şekilde irtibata geçtiklerini ifade etmiştir. Bu durum öğretmenlerin mesleki gelişimi ve eğitim kurumlarından beklenen başarıların sağlanması için önemli bir durumdur. Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri arasında “diğer yönetici ve öğretmenlerle işbirliği yapar” ifadesiyle işbirliğini mesleki yeterlilikler arasında belirtmiştir. Aytaç (2018) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin zümreleri ile ilişkileri önemsedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç yapılan çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Yine Şahin (2014) öğretmenlerin paylaşımında bulunmak için bir araya gelmede isteksiz davranmaları ve zümreler arası etkileşimin zayıf olması örgüt içi öğrenmeyi engelleyen durum olarak belirtmiştir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı sadece zümre toplantılarından zümre toplantısına, bir kısmı sadece kendi arkadaşlarıyla, sosyal medya üzerinden ve çok az bir kısmı ise ihtiyaç duyduğunda irtibata geçtiğini beyan etmiştir. Bu durum öğretmenlerin diğer okullardaki zümreleri ile iletişiminin kopuk olduğunu göstermektedir. Doğanay (2013) tarafından yapılan çalışmada benzer bulgulara ulaşılmıştır. Ona göre zümre işbirliği çalışmalarının daha çok zümre toplantılarıyla sınırlı kalmaktadır. Yine öğretmenlerin sosyal medya üzerinden irtibat kurmaları sevindirici bir durumdur. Zira öğretmenler sosyal medya ve internet aracılığı ile kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaktadırlar. Bakanlık kontrolünde gerek ulusal gerekse lokal EBA ve daha gelişmiş paylaşım siteleri kurularak öğretmenlerin istifade edeceği materyal, kaynak ve dokümanlar paylaşılabilir. Böylelikle sosyal medya zaman ve mekân sınırlaması olmayan bir hizmet içi eğitim alanına dönüşmüş olur.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ZÖK toplantılarında kararları “fikir teatisine”, “okul ve çevrenin imkânlarına”, “öğrencilerin genel durumuna”, “akademik başarıya” ve “gecen senelerdeki uygulamalara” göre aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin fikir teatisine göre kararlar almaları ZÖK toplantılarının demokratik bir anlayış içerisinde geçtiği göstermektedir. Benzer sonuç Acarbaş (2011: 25) tarafından da bulunmuştur. Kılcan, Çepni ve Kılınç (2018: 148) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin “fikir alışverişi yaparak”, “müfredat içeriğine bağlı kalarak”, “öğrencilerin başarısına göre” ve “öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel durumuna göre” karar aldıklarını beyan etmişlerdir. Bu durum bizim çalışmamızın verileriyle nerdeyse tamamen uyumludur. Zümre toplantılarının etkili bir şekilde yapılması önemlidir. Bu toplantıların etkili bir şekilde yapılması da öğretmenlerin karar alma sürecine aktif ve gönüllü katılması ile sağlanacak bir durumdur. Öğretmenlerin karara katılmaları, okul ile bütünleşmelerini, güdülenmelerini, olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayarak örgütsel gelişmeye katkıda bulunur (Sertkaya, 2016: 73).

Yapılan çalışmada öğretmenlerin öğrencilerin akademik başarılarını ve genel durumlarını zümre toplantılarında göz önünde buldukları görülmektedir. Zümre toplantılarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin başta akademik durumu olmak üzere genel durumunu göz önünde bulundurmaları eğitim sürecinin ana hedefini özümstedikleri anlamına gelmektedir. Zira mesleğinde uzman ve işinin bilincinde olan öğretmen, eğitim öğretimin hedef kitlesi olan öğrenciyi ve eğitim programlarını her yönden iyi tanımalı ve bilmelidir (Şahin, Maden ve Gedik, 2011: 157).

Verimli bir ZÖK toplantısı yapılabilmesi için katılımcı öğretmenlere göre ilk olarak toplantılarının düzenli bir şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada elde edilen toplantı sayısının az olması ve düzenli yapılmaması başka çalışmalarla (Acarbaş, 2011; Çakmak, 2008; Güler, Altun ve Türkdoğan, 2015; Turan, Dönmez ve Çakmak, 2009; Sertkaya, 2016: 110) da desteklenmektedir. Bu durum öğretmenlerin Zök toplantısının faydasına inandıkları yalnız yeterli bulmadıklarını göstermektedir. Bunun dışında alınacak kararların uygulanabilecek olması, toplantıların ciddi bir şekilde yapılması, alınan kararların denetlenmesi, gerekli merciler tarafından alınan kararların dikkate alınması, kararların alınması esnasında herkesin fikri alınarak ortak kararlar alınması, okulun imkânlarının göz önünde bulundurulması, zümre toplantılarını yönetecek başkanlarının dikkatli seçilmesi ve gündem maddeleri öğretmenin ihtiyacına göre belirlenmeli gibi hususlar da verimli bir ZÖK toplantısı için sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Öğretmen ihtiyaç ve isteklerine göre zümre toplantısı gündem maddelerinin oluşturulması Güler, Altun ve Türkdoğan (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin verimli bir toplantı için yapılması gereken maddeler içerisinde yer almıştır. Bu madde yapılan çalışmaya muvafık düşmüştür. Katılımcıların verdiği cevaplardan gerekli merciler tarafından alınan kararların dikkate alınması ve gündem maddeleri öğretmenin ihtiyacına göre belirlenmesi önemli bir konudur.

Öğretmenler zümre toplantılarında alınan kararların gerekli merciler tarafından dikkate alınmadığından şikayetçilerdir. Benzer durum Turan, Dönmez ve Çakmak (2009) tarafından da bulunmuştur. Bu durum ZÖK toplantılarının ciddiyetini de etkilemektedir. “Milli Eğitim Müdürlüğü kuruldan çıkan teklif ve önerileri dikkate alarak buna yönelik uygulamalar yapılmalı” ve “Kurul toplantılarında kurulun sorunlarını dinleyen ve çözüm bulmaya çalışan Milli Eğitim Müdürlüğü’nün oluşturacağı bir birim olmalı” maddeleri verimli bir zümre toplantısı için yapılan öneriler arasındadır (Turan, Dönmez ve Çakmak, 2009: 56). Başta okul müdürleri olmak üzere tüm idareciler, öğretmenleri kişisel olarak etkileyen, bilgi ve becerileri ile ilgili kararlara öğretmenlerin katılımını sağladıklarında; kararın uygulanabilme başarısını (Celep, 1996: 56), öğretmenin kendini okula adama düzeyini, iş doyumunu düzeyini (Celep, 1996:

56; Demirtaş, Üstüner, Özer ve Cömert, 2008: 56; Özdemir ve Cemaloğlu, 2000) ve motivasyonunu (Sertkaya, 2016) artırmaktadır.

Kararlar ciddi alınmadığı için uygulanmadığı görülmektedir. Bundan dolayı MEB'ndaki sorumlu tüm idari kadrolar ZÖK toplantılarındaki öğretmenler kararlarını ciddiye almalıdırlar. Bu ZÖK toplantılarının gönüllük, ciddiyet ve verimliliğini artıracaktır. Bir diğer nokta ise çalışma süresince elde edilen verilere dikkat edildiğinde öğretmenlerin denetlenme konusunda büyük bir eksiklik hissettikleri görülmektedir. Zira görüşme süresince sorulan pek çok soru cevapları arasında denetleme yer almaktadır. Ciddi bir şekilde yapılacak denetleme hem toplantıların ciddi yapılmasını hem de kararların uygulanmasını sağlayacaktır. Küçük, Ayvacı ve Altıntaş (2004) tarafından yapılan araştırmada zümre öğretmenler kurulu toplantı tutanaklarında kararların nasıl uygulanacağını etkin şekilde planlanmadığı sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın ikinci odak konusu ise e-müfredat uygulamasına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleridir. Bu kapsamda öğretmenlere e-müfredat hakkında bilgileri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdiği cevaplar pilot uygulama, evrak işlem ağı, bilgi işlem ağı ve elektronik bir uygulama olduğu şeklinde sınıflanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu çalışmanın güzel olduğu ama geliştirilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Yine katılımcıların büyük bir kısmı e-müfredat uygulamasının gerekli olduğunu bildirmiştir. Hatta öğretmenler e-müfredat uygulamasını e-okul uygulamasına benzetmişlerdir. E-okul uygulamasının da başlangıçta sıkıntılı olduğunu lakin zamanla öğretmenler tarafından aktif kullanılan ve işlemleri kolaylaştıran pratik bir sistem olduğu dile getirmişlerdir. Bu durum yorumlandığında sosyal bilgiler öğretmenlerin yeni gelişmelere açık oldukları ve destekledikleri fikri de çıkartılabilmektedir.

Öğretmenlerin çoğunluğu e-müfredat uygulamasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Zira öğretmenlere göre e-müfredat uygulaması ile çalışmalar daha rahat denetlenebilecek, zamanda ve mekândan tasarruf sağlanacak, ortak hareket etme imkânı sağlayacak, zümreler arasında kolay iletişim sağlanacak, her şeyin dijital ortama aktarılacak, eksikliklerin bakanlık tarafından görülecek, tüm ülkede öğretmenler arası tecrübe paylaşımın sağlanacak ve gerçek verilerin elde edilecektir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine e-müfredat uygulamasının avantaj ve dezavantajlarını sorulmuştur. Katılımcılara göre bilgi paylaşımının olması, kararların denetlenebilmesi, bilgilendirmelerin hızlı bir şekilde yapılması, zaman sorununun halledilmesi, daha katılımcı bir toplantının olması, mekân sorununun halledilmesi, evrak yükü azalması, ortak kararların alınması, tecrübe paylaşımının olması ve internet ortamında olması e-müfredat uygulamasının avantajlı yönünü oluşturmaktadır. Dezavantajları ise; teknolojik alt yapının sıkıntılı olması, sistemin hazır olmaması, artı iş yükü oluşturması, karmaşık bir yapıda olması, elektronik ortamda olmasından

dolayı verimliliğin azalabileceği, dönüt verilmemesi ve öğretmenlerin teknolojik yetersizliği olarak görülmektedir. Öğretmenler genel olarak yapılan çalışmalarının denetlenmesini istemektedir. Ve alınan kararlarla ilgili yetkili mercilerin dikkate alması ve dönüt vermeleri de öğretmenlerin beklentilerini oluşturmaktadır.

Katılımcı öğretmenlere göre eğer öğretmenle işbirliği yapılırsa, uygulanmakta olan sistem geliştirilirse, basit ve işlevsel bir sistem kurulursa, alınan kararlar uygulanabilirse, e-müfredat üzerinde yapılan çalışmalar bakanlık tarafından denetlenebilirse, bu portal üzerinden kaynak, bilgi ve materyal paylaşımı yapılabilirse, alınan kararlara yönelik dönüt verilirse ve erişim problemi halledilebilirse verimli bir e-müfredat uygulaması hazırlanmış olur.

ÖNERİLER

Zümre öğretmenler kurulu ile ilgili;

Zümre kurulu toplantıları, eğitim öğretim sürecinde zümreler arasında birliğini geliştirmeyi ve öğretmenler arasında koordinasyonu sağlayan çalışmalara hizmet ettiği için sık sık yapılması tavsiye edilmektedir.

Zümre Öğretmenler Kurulunda alınan kararlar ve belirlenen öneriler idareciler tarafından dikkate alınmalı, alınan kararların uygulanabilmesi için gerekli iş ve işlemler yapılmalıdır.

ZÖK toplantılarının daha ciddi yapılmasının bu çalışmaya verilen önemi artıracığı, bundan dolayı denetleme işleminin ciddi bir şekilde yapılması önerilmektedir.

Zümre kurulu toplantılarında alınan kararlar tüm öğretmenleri bağlayıcı nitelikte olmalıdır.

Okullar arası yapılan zümre toplantılarına gönüllü katılımların sağlanacak önlemler alınmalıdır, öğretmenlere yaptıkları işin sadece evrak işi olmadığını ve önemli bir iş olduğunu gösterecek çalışmalar yapılmalıdır.

Alanyazında zümre öğretmenler kurulu çalışmalarının sosyal bilgiler öğretmenlerine görüşlerine yönelik çalışmalar yetersiz görülmüştür. Bu kapsamda çalışmalar yürütülebilir.

Öğretmenler arası işbirliğinin okulun akademik ve mesleki başarısına katkı sağladığı görülmüştür. Bu konuda öğretmenlerin daha çok işbirliği içerisine girmesi konusunda teşvik edici uygulamalar yapılabilir.

E müfredatla ilgili;

Sistem basitleştirildiği zaman öğretmenler tarafından daha aktif ve işlevsel kullanılacaktır.

Teknolojik problemler halledilmesi e müfredat uygulamalarını kolaylaştıracaktır.

Öğretmenlere sistemin işleyişi ile ilgili bilgilendirici toplantılar yapılması tavsiye edilmektedir.

E müfredat uygulamaları başka yönleri ile de araştırılarak literature kazandırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acarbaş, Y. (2011). Zümre öğretmenler kurulunun coğrafya öğretmenleri görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avalos, B. (1998). School-based teacher development: the experience of teacher professional groups in secondary schools in Chile. *Teaching and Teacher Education*, 14(3) 257-271.
- Aydemir, S. (2006) Zümre öğretmenler kurulu toplantı tutanaklarına göre lise tarih derslerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniv Sosyal Bil. Ens. Ankara.
- Aytaç, E. Z. (2018). Fen alanı öğretmenlerinin mesleki gelişiminin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Azar, A. (2011). Türkiye'deki öğretmen eğitimi üzerine bir söylem: Nitelik mi, nicelik mi? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 1(1), 36-38. DOI: 10.5961/jhes.2011.004
- Barth, R. S. (2006). Improving relationships within the school. *Improving Professional Practice*, 63(6), 8-13.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi nitelikli okul*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Black, A. L. & Halliwell, G. (2000). Accessing practical knowledge: How? Why? *Teaching and Teacher Education*, 16, 103-115.
- Büke, M. (2007). *Bağımsız anaokulu yöneticilerinin bakış açısından okul yönetimi süreçlerinin işleyişi, sorunlar ve sorunlarla başa çıkma yolları: Mersin İli merkezi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Carter, K. (1988). Using cases to frame mentor-novice conversations about teaching. *Theory Into Practice*. 27(3), 214-222, DOI: 10.1080/00405848809543354
- Celep, C. (1996). Okullarda işbirlikçi karar verme ve yöneticinin rolü. *Eğitim Yönetimi*, 2(1), 49-57.
- Cruickshank, D.R., & Heafele, D. (2001). Good teachers, plural. *Educational Leadership*, 58(2), 26-30.
- Çakmak, G. (2008). *İlköğretim okullarındaki bazı kurumların etkililiği üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çelikten, M., Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.

- Çepni S., Kaya A., & Küçük M. (2002). Yeni üniversite sınav sisteminin liselerde fizik öğretimine etkileri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 16-20.
- Çepni, S. & Küçük, M. (2003). Eğitim araştırmalarının fen bilgisi öğretmenlerinin uygulamaları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi: Bir örnek olay çalışması, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(12) 75-84.
- Çil, M. (2015). *Fen bilgisi zümre faaliyetlerinin sınav hazırlama yöntemleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Demirtaş, H., & Cömert, M. (2006). Zümre öğretmenler kurulu toplantılarının etkililiğinin öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi: Malatya ili örneği. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(25), 96-108.
- Demirtaş, H., Üstüner, M., Özer, N., & Cömert, M. (2008) Öğretmenler kurulu toplantılarının etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 55-74.
- Doğanay, G. (2013). *Zümreler arası işbirliğinin önemi ve ortak konuların analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- E-müfredat (2018). Html1. <http://e-mufredat.meb.gov.tr/adresinden>, Erişim tarihi: 30.07.2018.
- Firestone, W. A. (1987). Meaning in method: The rhetoric of quantitative and qualitative research. *Educational Researcher*, 16(7), 16-21.
- Gökçe, F. (2009). İlköğretim okulu öğretmenlerinin takım rolleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(151), 3-16.
- Gökkyer, N. (2011). İlköğretim okulu zümre öğretmenler kurulu toplantılarının gerçekleşme düzeyi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 127-148.
- Güler, M., Altun, T. ve Türkdoğan, A. (2015). Matematik öğretmenlerinin zümre öğretmenler kurulunun etkililiği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 14(2), 395-406, <http://ilkogretim-online.org.tr> <http://dx.doi.org/10.17051/ieo.2015.30323>
- Holloway, K., & Long, R. (1998). Teacher development and school improvement: The use of "shared practice groups" to improve teaching in primary schools. *Journal of In-Service Education*, 24(3), 535-544.
- İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2003, 27 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 2552). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030827.htm>
- Kara, M. (2006) *Eğitimde takım çalışması ve okul başarısı: İstanbul okullarında amprik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Karal Eyüpoğlu, I. S. (2015). Eğitim bölgesi fizik öğretmenleri zümre başkanları kurulunun etkinliği. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 6(39), 1-27
- Kılcan, B., Çepni, O., & Kılınc, A. Ç. (2018). Examining social studies teachers' views on branch teachers' committee meetings. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 143-153
- Küçük, M., Ayvaci, H., & Altıntaş, A. (2004). Zümre öğretmenler kurulu toplantı kararlarının eğitim ve öğretim uygulamaları üzerindeki yansımaları. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Lavy, V. (1999). Evaluating the effect of teachers' performance incentives on pupils' achievements. <https://eml.berkeley.edu/symposia/nsf99/papers/lavy1.pdf> adresinden, Erişim tarihi: 25.09.2018.
- Little, J.W. (2003). Inside teacher community: Representations of classroom practice. *Teachers College Record*, 105(6), 913-945
- Millî Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 14574). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> . Resmi Gazete.
- Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2017, 16 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 30182). Erişim adresi: http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/20161748_MYLLY_EYYTYM_BAKA_NLIYI_ORTAYYRETYM_KURUMLARI_YNETMELYYY.pdf
- Özdemir, S., & Cemaloğlu, N. (2000). Eğitimde örgütsel yenileşme ve karara katılma. *Millî Eğitim Dergisi*, 146, 54-63.
- Rogers, R., Threath, D. (2000). Peer assistance review. *Thrust for Educational Leadership*, 29(3), 14-16.
- Sertkaya, F. (2016). *Zümre öğretmenler kurulu çalışmalarının yönetim süreçleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Staniforth, D., & West, M. (1995). Leading and managing teams. *Team Performance Management An International Journal*, 1(2), 28-33.
- Şahin, E., Maden, S., & Gedik, M. (2011). Zümre öğretmenler kurulu toplantılarının etkililiğinin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi: Erzurum il örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 155-172.
- Şahin, F. (2014). *Ortaöğretim kurumlarında örgütsel öğrenmeyi destekleyici ve engelleyici faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Taşdan, Ş. (2007). *Ortaöğretim okullarında takım çalışması: Bolu il örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), 283-298.
- TDK (2005). *Türkçe sözlük*. Türk Dili Kurumu Yayınları. Ankara
- Turan, S., Dönmez, A., & Çakmak, G. (2009). İlköğretim okullarında bazı kurulların etkililiği üzerine bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 44-58.
- Utley, B. L., Basile, C. G., & Rhodes, L. K. (2003). Walking in two worlds: master teachers serving as site coordinators in partner schools. *Teaching and Teacher Education*, 19, 515-528.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2014). *Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi ile sosyal tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan
- Yıldırım, Y., & Çalışkan, H. (2017). 2005 ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki değerlere ve değerler eğitimi ilişkili öğretmen görüşleri. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 1(1), 7-23.